

BOODSCHAP VAN PAUS FRANCIS
VOOR DE WERELDDAG VAN DE ARMEN
19 november 2023

WERKVORM TER BESPREKING

*De boodschap van de paus en een werkvorm
om de brief te bespreken in een geloofsgesprek
rond de Werelddag van de armen.*

BOODSCHAP VAN ZIJNE HEILIGHEID PAUS FRANCIS VOOR DE WERELDDAG VAN DE ARMEN 2023

- *werkvertaling, Corine van der Loos* -

19 november 2023, drieëndertigste zondag door het jaar

"Kijk niet weg van de armen." (Tob 4:7)¹

1. Deze zevende jaarlijkse Werelddag van de Armen is een vruchtbaar teken van de barmhartigheid van de Vader en een steun voor het leven van onze gemeenschappen. De viering ervan raakt steeds meer verankerd in het pastorale leven van de Kerk en stelt ons in staat het hart van het Evangelie steeds opnieuw te ontdekken. Onze dagelijkse inspanningen om de armen te verwelkomen zijn nog steeds niet genoeg. Een grote rivier van armoede doorkruist onze steden en zwelt aan tot het punt van overlopen; het lijkt ons te overweldigen, zo groot zijn de noden van onze broeders en zusters die om onze hulp, steun en solidariteit vragen. Daarom komen we op de zondag voor het Hoogfeest van Jezus Christus, Koning van het Universum, samen rond zijn Tafel om van hem opnieuw de gave en de kracht te ontvangen om een leven in armoede te leiden en de armen te dienen.

"Kijk niet weg van de armen." (Tob 4,7) Deze woorden helpen ons om de essentie van ons getuigenis te begrijpen. Door na te denken over het Boek Tobit, een weinig bekende tekst uit het Oude Testament, maar wel een die charmant en vol wijsheid is, kunnen we de boodschap die de heilige schrijver wilde overbrengen beter begrijpen. We bevinden ons voor een scène uit het gezinsleven: vader Tobit omhelst zijn zoon Tobias, die op het punt staat een lange reis te gaan maken. De oudere Tobit vreest dat hij zijn zoon nooit meer zal zien en laat hem daarom zijn 'geestelijk testament' na. Tobit was gedeporteerd naar Ninevé en is nu blind en dus dubbel arm. Tegelijkertijd blijft hij altijd zeker van één ding, wat zijn naam zelf al uitdrukt: "De Heer is mijn goed geweest". Als godvrezend man en goede vader wil hij zijn zoon niet alleen materiële

¹ De bijbelcitaten in deze vertaling zijn van de Willibrordvertaling 1995. Alleen de titel is een vrije vertaling, omdat het afwenden van het gezicht in de willibrordvertaling wel bedoeld is, maar niet expliciet genoemd wordt en wel essentieel is voor de boodschap van de paus.

rijkdom nalaten, maar ook het getuigenis van de juiste weg in het leven. Dus zegt hij tegen hem: " Houd steeds, mijn kind, de Heer onze God in gedachten en overtreed zijn geboden niet. Beoefen de gerechtigheid heel je leven en bewandel de wegen van het onrecht niet" (4:5).

2. We zien meteen dat de oudere Tobit van zijn zoon niet alleen vraagt om aan God te denken en Hem in gebed aan te roepen. Hij heeft het over het maken van concrete gebaren, het verrichten van goede werken en het beoefenen van gerechtigheid. Hij zegt het nog duidelijker: "Geef aalmoezen van wat je bezit en als je aalmoezen geeft, doe het dan zonder jaloezie" (4:7).

De woorden van deze wijze oude man zetten ons aan het denken. We worden eraan herinnerd dat Tobit zijn gezichtsvermogen had verloren nadat hij een werk van barmhartigheid had verricht. Zoals hij ons zelf vertelt, had hij vanaf zijn jeugd zijn leven gewijd aan werken van barmhartigheid: " Ik heb heel mijn leven de weg van waarheid en gerechtigheid bewandeld; **ik heb veel aalmoezen gegeven aan mijn broeders en aan het volk dat met mij naar Nineve in Assur getrokken was.... Ik gaf brood aan de hongerigen en kleren aan de naakten; als ik het lijk van een volksgenoot buiten de muren van Nineve zag liggen, dan begroef ik het."** (1:3,17)

Voor deze daad van liefdadigheid had de koning hem al zijn bezittingen ontnomen en hem tot bittere armoede gebracht. Toch had de Heer Tobit nodig; toen hij weer ambtenaar was geworden, bleef hij moedig doen wat hij had gedaan. Laten we luisteren naar zijn verhaal, dat ook vandaag tot ons kan spreken. "Nadat ik mijn huis weer terug had en mijn vrouw Anna en mijn zoon Tobias aan mij waren teruggegeven, werd ter ere van mij op Pinksteren, het Wekenfeest, een feestmaal aangericht. Toen ik aan tafel ging en de vele gerechten zag, zei ik tegen mijn zoon: 'Ga eens kijken of je ergens een arme, godvrezende volksgenoot vindt, en breng hem dan mee. Ik wacht op je.'" (2:1-2) Hoe betekenisvol zou het zijn als op de Dag van de Armen deze zorg van Tobit ook de onze zou zijn! Als we iemand zouden uitnodigen om ons zondagse avondmaal te delen, na het delen aan de eucharistische tafel, zou de eucharistie die we vieren echt een teken van gemeenschap worden.

Als het waar is dat we ons rond het altaar van de Heer ervan bewust zijn dat we allemaal broeders en zusters zijn, hoeveel zichtbaarder zou onze broederschap dan zijn als we onze feestmaaltijd zouden delen met mensen in nood!

Tobias deed wat zijn vader hem opdroeg, maar hij kwam terug met het nieuws dat een arme man was vermoord en op het marktplein was gegooid. Zonder te aarzelen stond de oudere Tobit op van tafel en ging die man begraven. Toen hij uitgeput thuiskwam, viel hij op de binnenplaats in slaap; wat vogelpoep viel op zijn ogen en hij werd blind (vgl. 2:1-10). Een ironie van het lot: geen goede daad blijft onbestraft! Dat is wat we geneigd zijn te denken, maar het geloof leert ons dieper te gaan. De blindheid van Tobit zou zijn kracht worden, waardoor hij nog duidelijker de vele vormen van armoede om hem heen kon herkennen. Te zijner tijd zou de Heer hem zijn gezichtsvermogen teruggeven en de vreugde om zijn zoon Tobias weer te zien. Toen die dag kwam, wordt ons verteld: “En zodra Tobit zijn zoon zag, viel hij hem om de hals en zei wenend: 14‘U bent gezegend, God, en gezegend is uw heilige naam tot in eeuwigheid en gezegend zijn al uw heilige engelen. U hebt me beproefd, maar U schenkt me weer genade, nu ik mijn zoon Tobias zie.’” (11:13-14)

3. We kunnen ons afvragen waar Tobit de moed en de innerlijke kracht vandaan haalde die hem in staat stelden God te dienen te midden van een heidens volk en zijn naaste zo lief te hebben dat hij zijn eigen leven riskeerde. Het verhaal van Tobit is opmerkelijk: hij was een trouwe echtgenoot en een zorgzame vader, maar hij werd ver van zijn geboorteland gedeporteerd, waar hij onrecht leed, vervolgd werd door de koning en mishandeld werd door zijn burenen. Ondanks dat hij zo'n goede man was, werd hij op de proef gesteld. Zoals de heilige Schrift ons vaak leert, spaart God beproevingen niet voor hen die rechtvaardig zijn. Waarom? Niet om ons te schande te maken, maar om ons geloof in Hem te versterken.

Tobit ontdekt in zijn tijd van beproeving zijn eigen armoede, waardoor hij anderen die arm zijn kan herkennen. Hij is trouw aan Gods wet en houdt zich aan de geboden, maar voor hem is dat niet genoeg.

Hij kan praktische zorg tonen voor de armen omdat hij persoonlijk heeft geweten wat het is om arm te zijn. Zijn advies aan Tobias wordt zo zijn ware testament: " Keer geen enkele arme de rug toe" (4:7). In één woord: wanneer we een arme tegenkomen, mogen we niet weggijken, want dan zouden we het gezicht van de Heer Jezus niet tegenkomen. Laten we zijn woorden zorgvuldig overwegen: "van iedereen die arm is". Iedereen is onze naaste. Ongeacht hun huidskleur, hun sociale status, de plaats waar ze vandaan komen, als ik zelf arm ben, kan ik mijn broeders of zusters herkennen die mijn hulp nodig hebben. We zijn geroepen om elke arme en elke vorm van armoede te erkennen en de onverschilligheid en de banale excuses die we maken om onze illusoire welvaart te beschermen, achter ons te laten.

4. We leven in een tijd die niet bepaald gevoelig is voor de behoeften van de armen. De druk om een welvarende levensstijl aan te nemen neemt toe, terwijl de stem van degenen die in armoede leven vaak niet gehoord wordt. We zijn geneigd om alles te negeren wat afwijkt van het levensmodel dat de jongere generatie wordt voorgeschoteld, degenen die het meest kwetsbaar zijn voor de culturele veranderingen die nu plaatsvinden. We negeren alles wat onplezierig is of lijden veroorzaakt en verheerlijken fysieke kwaliteiten alsof dat het belangrijkste doel in het leven is. De virtuele realiteit haalt het echte leven in en steeds meer versmelten de twee werelden met elkaar. De armen worden een filmfragment dat ons even kan raken, maar wanneer we ze in levende lijve tegenkomen in onze straten, ergeren we ons en kijken we de andere kant op. Haast, inmiddels de dagelijkse metgezel van ons leven, weerhoudt ons ervan te stoppen om voor anderen te zorgen. De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (vgl. Lc. 10, 25-37) is niet zomaar een verhaal uit het verleden; het blijft een uitdaging voor ieder van ons in het hier en nu van ons dagelijks leven. Het is gemakkelijk om naastenliefde aan anderen te delegeren, maar de roeping van elke christen is om persoonlijk betrokken te raken.

5. Laten we de Heer danken dat zoveel mannen en vrouwen zich inzetten voor de armen en uitgeslotenen; het zijn mensen van elke leeftijd en sociale status die begrip en bereidheid tonen om de gemarginaliseerden en degenen die lijden bij te staan. Het zijn geen superhelden maar

"buren", gewone mensen die zich in stilte arm maken onder de armen. Ze doen meer dan aalmoezen geven: ze luisteren, ze engageren zich, ze proberen moeilijke situaties en hun oorzaken te begrijpen en ermee om te gaan. Ze houden niet alleen rekening met materiële maar ook met spirituele behoeften; en ze werken aan de integrale bevordering van individuen. Het Koninkrijk van God wordt aanwezig en zichtbaar in hun genereuze en onbaatzuchtige dienstbaarheid; zoals het zaad dat op goede aarde valt, wortelt het in hun leven en draagt het rijke vruchten (vgl. Lc 8,4-15). Onze dankbaarheid voor deze vele vrijwilligers moet tot uitdrukking komen in gebed dat hun getuigenis steeds meer vrucht zal dragen.

6. Op de 60ste verjaardag van de encycliek *Pacem in Terris* is het dringend nodig om de woorden van de heilige paus Johannes XXIII op te nemen toen hij schreef: "Iedere mens heeft recht op het leven, op de integriteit van zijn lichaam en op de middelen voor een menswaardig bestaan, vooral op levensonderhoud, kleding, huisvesting, rust, medische verzorging en de noodzakelijke diensten van de kant van de staat. Daarom heeft de mens ook het recht op hulpverlening in geval van ziekte, invaliditeit, verlies van echtgenoot of echtgenote, ouderdom, werkloosheid en telkens, als hij buiten zijn schuld de nodige bestaansmiddelen verliest." (nr. 11)

Hoeveel werk hebben we nog voor de boeg om deze woorden werkelijkheid te laten worden, onder andere door een serieuze en effectieve politieke en wetgevende inzet! Moge de solidariteit en subsidiariteit van zoveel burgers die geloven in de waarde van vrijwillige inzet voor de armen zich ontwikkelen, ondanks de beperkingen en soms het falen van de politiek om het algemeen welzijn te zien en te dienen. Het is zeker een kwestie van stimuleren en druk uitoefenen op openbare instellingen om hun taak goed uit te voeren; maar het heeft geen zin om passief te blijven en te wachten tot alles 'van bovenaf' komt: zij die in armoede leven moeten ook betrokken en begeleid worden in een weg van verandering en verantwoordelijkheid.

7. Opnieuw moeten we helaas vaststellen dat er nieuwe vormen van armoede zijn, die bovenop de hierboven beschreven vormen komen.

Ik denk in het bijzonder aan mensen die in oorlogsgebieden leven, vooral kinderen die verstoken zijn van een stabiel heden en een waardige toekomst. Niemand kan ooit wennen aan deze situatie; laten we elke poging levend houden zodat vrede kan worden bevestigd als een geschenk van de Verrezen Heer en de vrucht van een inzet voor rechtvaardigheid en dialoog.

Ik kan de speculatie niet vergeten die in verschillende sectoren leidt tot een dramatische stijging van de kosten waardoor veel gezinnen nog armer worden. Lonen worden snel opgebruikt, waardoor mensen gedwongen worden tot ontberingen die de waardigheid van iedere mens aantasten. Als een gezin moet kiezen tussen eten voor voeding en medicijnen voor genezing, dan moet de stem van degenen die oproepen tot het recht op beide goederen gehoord worden, in naam van de waardigheid van de menselijke persoon.

Hoe kunnen we niet ook de ethische wanorde opmerken die de wereld van het werk kenmerkt? De onmenselijke behandeling van zoveel mannelijke en vrouwelijke werknemers; de ontoereikende beloning voor het verrichte werk; de gesel van de onzekerheid; het te grote aantal slachtoffers van ongevallen, vaak als gevolg van een mentaliteit die de voorkeur geeft aan onmiddellijke winst ten koste van de veiligheid... De woorden van Johannes Paulus II komen in me op: "Dat de primaire basis van de waarde van de arbeid de mens zelf is. [...] Hoe waar het ook is dat de mens geboren en geroepen is om te werken, toch "dient in de allereerste plaats de arbeid de mens en niet de mens de arbeid" (Enc. Laborem exercens, 6).

8. Deze opsomming, die op zich al dramatisch is, geeft slechts een gedeeltelijke weergave van de situaties van armoede die deel uitmaken van ons dagelijks leven. Ik kan niet nalaten in het bijzonder een steeds duidelijker vorm van armoede te noemen die jongeren treft. Hoeveel frustraties en zelfmoorden worden veroorzaakt door de illusies die worden gecreëerd door een cultuur die jongeren laat denken dat ze "losers" zijn, "nergens goed voor". Laten we hen helpen te reageren op deze kwaadaardige invloeden en manieren vinden om hen te helpen op te groeien tot zelfverzekerde en vrijgevig mannen en vrouwen.

Het is gemakkelijk om in retoriek te vervallen als we het over de armen hebben. Het is ook een verraderlijke verleiding om te stoppen bij statistieken en cijfers. Armen zijn mensen, ze hebben gezichten, verhalen, harten en zielen. Het zijn onze broeders en zusters, met goede en slechte kanten, net als wij allemaal, en het is belangrijk om met ieder van hen een persoonlijke relatie aan te gaan.

Het boek Tobit leert ons de concreetheid van ons handelen met en voor de armen. Het is een kwestie van rechtvaardigheid die ons allen verplicht elkaar op te zoeken en te ontmoeten, om de harmonie te bevorderen die nodig is voor een gemeenschap om zich als zodanig te identificeren. Belangstelling tonen voor de armen eindigt dus niet in het overhaast geven van aalmoezen; het vraagt om het herstellen van de juiste intermenselijke relaties die door armoede zijn aangetast. Op deze manier leidt "niet wegstijgen van de armen" ons naar de voordelen van barmhartigheid en naastenliefde die zin en waarde geven aan ons hele christelijke leven.

9. Onze aandacht voor de armen moet altijd gekenmerkt worden door evangelisch realisme. Delen moet overeenkomen met de concrete behoeften van de ander, niet om van mijn overschot af te komen. Ook hier hebben we onderscheidingsvermogen nodig, onder leiding van de Heilige Geest, om de werkelijke noden van onze broeders en zusters te herkennen en niet onze eigen aspiraties. Wat zij zeker dringend nodig hebben is onze menselijkheid, ons hart dat openstaat voor liefde. Laten we niet vergeten: "Wij zijn geroepen Christus in hen te ontdekken, hun onze stem te lenen in hun aangelegenheden, maar ook hun vrienden te zijn, naar hen te luisteren, hen te begrijpen en de mysterieuze wijsheid aan te nemen die God ons door middel van hen wil meedelen." (Evangelium gaudium, 198) Het geloof leert ons dat elke arme een kind van God is en dat Christus in hem of haar aanwezig is: "Alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan." (Mt 25,40)

10. Dit jaar is het 150 jaar geleden dat de heilige Theresia van Lisieux werd geboren. In een bladzijde van haar 'Het verhaal van een ziel' schrijft ze: "Ik begrijp nu dat volmaakte naastenliefde erin bestaat de fouten van

anderen te verdragen, niet verbaasd te zijn over hun zwakheden, gesticht te worden door de kleinste deugden die we hen zien doen, maar bovenal heb ik begrepen dat naastenliefde niet opgesloten mag blijven in het diepst van je hart: "Niemand", zei Jezus, "steekt een kaars aan om hem onder een korenmaat te zetten, maar zet hem op de kandelaar, zodat hij licht geeft aan allen die in het huis zijn". Het lijkt mij dat deze fakkel staat voor de naastenliefde die moet verlichten en vreugde moet brengen, niet alleen aan degenen die mij het dierbaarst zijn, maar aan allen in huis, zonder iemand anders uit te sluiten." (Ms C, 12r°: *Opere complete*, Roma 1997, 247 *vertaling Deepl*).

In ons huis, dat de wereld is, heeft iedereen het recht om het licht van de naastenliefde te ervaren; niemand mag van dat licht verstoken blijven. Moge de hardnekkigheid van de liefde van de heilige Theresia ons hart beroeren op deze Werelddag van de Armen en ons helpen "niet weg te kijken van de armen", maar onze blik altijd gericht te houden op het menselijke en goddelijke gezicht van Jezus Christus, onze Heer.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 13 juni 2023

Gedenkteken van de heilige Antonius van Padua, patroon van de armen.

FRANCIS

WERKVORM voor geloofsgesprek bij de boodschap van de paus
Neem hiervoor ongeveer 1,5 uur. Het is fijn als de aanwezigen de brief van te voren gelezen hebben, maar niet noodzakelijk.

1. Welkom
2. Aanwezigen indelen in subgroepen van 4 tot 6 mensen
3. Geef in grote lijnen de samenvatting van het boek Tobit

Tobit is getrouwd met Anna en ze hebben een zoon Tobias. De vader houdt zich bezig met het begraven van lijken van (joodse) mensen die gestorven zijn door de invasie van de koning van Assyrië. Deze koning straft Tobit door al zijn bezittingen te plunderen. Later, als Tobit gerehabiliteerd is, en er een feestmaal voor hem klaar staat, hoort hij van Tobias dat er een vermoorde man achtergelaten is op het marktplein. Tobit verlaat de feestelijke tafel om hem te begraven. Vanwege de reinheidswetten gaat hij daarna het huis niet in maar slaapt op de binnenplaats. Er komt vogelpoep in zijn ogen en hij is voortaan blind. In het verleden heeft Tobit een kleine schat achtergelaten bij iemand in Medië, en als hij oud is stuurt hij zijn zoon Tobias op pad om uit zijn eigen stam een vrouw te zoeken en de schat op te halen. Op zijn reis krijgt Tobias gezelschap van de aartsengel Rafaël; Tobias herkent hem echter niet. Met hulp van Rafaël verslaat Tobias de demon die Sara, zijn toekomstige vrouw, in haar macht heeft. Tobias brengt Sara en zijn vaders schat naar huis. Met de gal van een vis die hij samen met Rafaël heeft gevangen, geneest Tobias zijn vaders blindheid. Een deel van de schat wordt als aalmoezen weggegeven.

4. Lees de vetgedrukte delen van de brief van de paus
5. Bespreek in de subgroepen onderstaande vragen in een ‘synodale vorm’, dat wil zeggen dat degenen die spreken dit doen vanuit hun eigen hart. De anderen luisteren en er wordt niet gediscussieerd. Als iemand is uitgesproken wordt er 15 seconden stilte gehouden voor de volgende begint te spreken. Voor de uitwisseling begint krijgen de aanwezigen vijf tot tien minuten om voor zichzelf over onderstaande vragen na te denken en aantekeningen te maken.

a. “Kijk niet weg van de arme”, zegt de paus tegen ons in navolging van Tobit.

- i. Ken jij persoonlijk mensen die arm zijn (weinig geld, of andere hindernissen om mee te doen in de maatschappij) en weet jij wat dit voor hen betekent?

b. Tobit ontdekt in zijn tijd van beproeving zijn eigen armoede, waardoor hij anderen die arm zijn kan herkennen. Hij is trouw aan Gods wet en houdt zich aan de geboden, maar voor hem is dat niet genoeg. Hij kan praktische zorg tonen voor de armen omdat hij persoonlijk weet wat het is om arm te zijn.”

- i. Heb jij persoonlijk ervaring met beproevingen zoals bij Tobit beschreven? (ziekte, armoede, verloren voelen, ...) en kun je vertellen wat dit voor je betekent/de?
- ii. Heeft dit invloed op de manier waarop jij naar armen kijkt of voor welke problemen jij een antenne hebt?

c. ‘Ga eens kijken of je ergens een arme, godvrezende volksgenoot vindt, en breng hem dan mee. Ik wacht op je,’ zegt Tobit tegen zijn zoon, en de paus vraagt ons om op de Dag van de Armen iemand uit te nodigen om ons zondagse avondmaal te delen, als gemeenschap of als familie.

- i. Hoe zouden wij dit voorbeeld van Tobit, deze oproep van de paus, kunnen volgen?

6. Plenair worden de ideeën bij vraag c. gedeeld. Misschien is er een plan dat breder gedragen wordt en is er een groep te vormen van mensen die dit concreet willen oppakken.

7. Afsluiting met een dankwoord, een gezamenlijk gebeden Onze Vader en gelegenheid om na te praten.

